

P a m ě t i.

Křečhoř.

Křečhoř položena jest hodinu cesty na západ od Kolína. Osada rozkládá se na posledních výběžcích pahorkatiny, kteráž zdvihá se od Sázavy k Labi (312 m). Uprostřed vsi vine se údolí řečené „Pod kovárnou“. Od hřbitova křečhořského rozvírá se půvabný pohled do Polabí na Týnec n. L., Libici, Poděbrady a Nymburk. Za jasného dne ukáže se pozorovateli i vzdálená Kunětická Hora, homole Středohoří Říp, Bezdězy, Ještěd a Krkonoše. Vyjdeme-li za ves na kopec „Na lánech“ (333 m), rozkládá se před zraky našimi Kouřimsko, ohraničené lesy černokosteleckými a návrším Lipskou s mohylou Prokopovou, na jihu pak běhají se kostelíky Krutský a Vavřínecký.

Křečhoř čítá 66 domů se 482 obyvateli Čechy (74 na 1 km²). Mužů (pol. obec) 355, žena 361; v stáří do 16 let 124 m. 117 ž., produktivních 208 m. 226 ž., přes 60 let 23 m. 18 ž., svobodných 228 m. 211 ž., ženatých a vdaných 118 m. 116 ž., ovdovělých 9 m. 34 ž.; katol. 461, evang. ref. 254, evang. aug. 1; čisti a psátí 292 m. 304 ž., jen čisti 5 m. 10 ž., neznali 58—53 m. 47—45 ž.

Dle zaměstnání jsou: 1 kovář, 2 koláři, 2 obchodníci, 1 truhlář, 1 krejčí, 3 obuvníci, 3 hostinští, 36 rolníků a ostatní lid zemědělský.

Katastr Křečhoře zabírá 7.57 km². Rolí 703 ha 31 a 13 m², luk 4 ha 54 a 40 m², zahrad 12 ha 86 a 4 m², pastev 7 ha 29 a 8 m², plochy stav. 7 ha 24 a 3 m², cest atd. 22 ha 11 a 9 m². Obec drží 11 ha 30 a 60 m², záduší a fara 48 ha 36 a 98 m², starousedlí 351 ha 97 a 89 m², jednotlivci 345 ha 34 a 53 m².

Pozemky mají půdu hlubokou hlinitou ornici s propustným spodkem.

R. 1897 drželo se: koně 92, hov. dob. 524 kusy, ovec 300, koz 30, vepřů 193, úlův 10.

Poštovní, telegrafní a železniční stanice jest v Kolíně.

Křečhoř tvoří kat., místní, farní a školní obec. Politickou obec tvoří Křečhoř, Kamhájek, Kutlíř a samota Bříství. (9.72 km², 88 domů, 716 obyv.)

Nalézá se tu sbor dobr. hasičův a farní Cyrillská Jednota.

R. 1899 platila Křečhoř dani 5126 zl. 73 kr., obecních příspěvků není.

Názvy tratí:

Role: Na kopách, Nad hájem, Na Kouřimce, Na lánech, Za lukami, Ve štolích, Na červenci, Na sekeře, Ve zlámaných, Nad zahradami, V šancích, Na Kelské cestě, V paloukách, Za Novým dvorem, V cestách, Na harfě.

Luka: Na obci, U struhy.

Cesty: Kelská, Břístevská, Loňanská, ke Štitarům, Libodřická a Kutlířská.

Na západní straně hřbitovní zdi nalézá se poloha řečená „V šancích“. Se tří stran obklopena jest vysokým břehem, jaký se spatřuje u zrušených náspův. K. V. Zap shledal tu ještě valy, kteréž později rozvezeny byly na kompost. Polohu tuto počítá dr. Pič mezi mladší naše hradiště. (AV. I. 20.) Starobylé osídlení Křečhoře potvrzuje nález popelnice u evangelického hřbitova a zároveň hroby odkryté r. 1891 na farním poli. Byly tu dvě popelnice typu lužického, 3 bronzové jehlice a část náramku bronzového. (Mus. v Kolíně.) V těchže sbírkách uložena jsou odtud dvě kamenná drtidla a okraj tuhové nádoby s gotickým nápisem.

Ves Křečhoř s dvorem poplužním za starodávna náležela ke statkům královským. Cisterciáni Sedlečtí, majíce ve vsi Ujezdci (t. j. Kutlířích) blíže Křečhoře dvůr poplužní, v r. 1200 koupili od královského dvora v Křečhoři půldruhého lánu rolí tak zvaným právem německým čili purkrechtním, takže z toho pozemku měli dědičný úrok do královské komory platiti. Král Václav II. r. 1295, jsa cisterciánům zvláště příznivý, ten úrok na vždy klášteru odpustil a ode všech břemen k obci Křečhořské navždy osvobodil. (RD. II. 729.) Král Jan Lucemburský, ujav se vlády r. 1310, daroval ves Křečhoř na slovo vzatému pánu Jindřichovi z Lipého, nejvyššímu maršálku zemskému. Než za nedlouho stala se ta ves nadačním statkem, odkud měly vycházeti užítky knězi pražskému, jenž by konal výroční služby Boží za duši krále Rudolfa († 1307), jednoho z předchůdců krále Jana. Původem toho nadání byla sestra Rudolfova Anežka, ovdovělá královna uherská, v jejímž jméně r. 1315 opat Jindřich Sedlečský tu ves Křečhoř od pana Jindřicha z Lipého koupil. Leč potom se toho ujala vdova krále Rudolfa, Eliška Polská, a způsobivši zrušení onoho trhu o Křečhoř, sama tu ves r. 1319 od pana Jindřicha z Lipého koupila a darovala ji oltáři sv. Šimona a Judy ve Svatovítském kostele v Praze, tak aby kněz oltářník čisti měl mše za duše králů Václava II. († 1305) a Rudolfa, po nichž ona Eliška byla vdovou. Nadání to bylo provedeno r. 1325, (RD. III. 110, 216, 451.) Odtud byli oltářníci sv. Šimona a Judy pravými držiteli statku a vsi Křečhoře a práva podacího nad farním kostelem křečhořským, požívající odtud 24 kopy ročního příjmu. Z těch oltářníků napotom se jmenují kněz Albert (1357—63), Václav Michalík z Jeníkova, kanovník u sv. Apolináře a sv. Jiljí v Praze (1380—1399) a v l. 1390—1414 kněz Petr z Loun. (LC, DPr. V. 142.)

Z lidí křečhořských na onen čas jsou známi Prokop syn Kuncmanův, jenž r. 1380 prodal půl svého popluží Hanuši z Chvatlin, František Křečhořský, zároveň měšťan a konšel v Kolíně († 1380), Jan, syn jeho († 1390), r. 1390 Hanuš Špicnagel, jehož

syn Václav r. 1411 na dvůr svůj v Křečhoři si vypůjčil 140 kop. 1396 Durdák, rychtář v Křečhoři, 1401 Hanuš ze Zbraslavi. (Dsky práva kol. II.)

Když za války husitské r. 1427 město Kolín obsazeno bylo od vojska Sirotkého, tu hejtman a starší toho vojska, Jan Čapek ze Sán, opanoval mnohé statky kněžské v okolí kolínském. Týž Čapek přihlíží k ochuzení města Kolína pro běh válečný a k nákladům, které obětivě vedlo na vojsko Sirotkého, dne 22. února 1432 zapsal Kolínským ves Křečhoř se všemi právy a požitky, i s platy na dědinách, které od té vsi byly koupeny ke dvoru Šotnhofu v Kolíně (stával na pražském předměstí za židovským hřbitovem), k tomu za Labem mlýniště pod skalou, vše s tou výminkou, aby Kolínští při zákonu Božím setrvali. (AČ. VI. 427.) Císař Sigmund, došel r. 1436 panství nad říší českou, sice neuznával pravost onoho postupu Křečhoře a zapsal tu ves v 140 kopách vladkyvi Sigmundu ze Smilovic; leč Kolínští pak s tímto vladkyvi se porovnali a tak zůstali v držení Křečhoře po dlouhé časy. (AČ. I. 528.) Král Jiří k tomu jim přidal svobodný dvůr v Křečhoři, který po smrti Hanuše Špicnágla jako odúmrtí připadl komoře královské; oni pak r. 1466 ten dvůr, k němuž se drželo půldruhého lánů rolí svobodných kromě jiných pozemků, za 300 kop zadali Váňovi ze Lžovic, rychtáři křečhořskému, a Svatě, švegruši jeho, a to zadání potvrdili zvláštním hamfeštem či listinou pod pečeti městskou. (AKI. IV. 21.) Téhož rychtáře syn, Jan Váňův, byl svobodníkem zámožným jakož r. 1494 držel poplužní dvůr Šotnhof u Kolína a půjčil obci Kolínských 50 zlatých uherských. Téhož r. 1494 stalo se, že Jíra krčmář v Křečhoři s Čeněkem svatem svým byl v Hoře uvězněn a právně tázan pro podezření mordu.

Hamfeštní dvůr v Křečhoři, o němž r. 1466 byla řeč, náležel r. 1593 rytíři Václavu Březskému z Ploskovic a na Břežanech, kterýž byl v té držbě ještě r. 1612. Syn jeho Jindřich zemřel r. 1617, načež r. 1630 dán jest dvůr Křečhořský jeho bratrovcům, synům Jana Diviše Březského, z nichž r. 1635 jmenuje se tu Václav Březský z Ploskovic. Týž byl r. 1651 mrtev, a dvůr jeho v Křečhoři s 300 korci rolí přikoupen jest k císařskému dvoru Křečhořskému. (AKI.)

R. 1547 uvalili na sebe Kolínští hněv svého krále Ferdinanda I., neboť podle mnohých pánů, rytířů a měst viry podobojí odepřeli jemu válečnou pomoc proti odporilým knížatům německým. Za to jim král odňal ves Křečhoř i s dvorem Břistvím a jiné statky a přivtělil je k panství Kolínskému. Odtud zůstal patronát kostela v Křečhoři při královské komoře.

Ve válce třicetileté doznala ves Křečhoř mnoho škod. Před válkou záležela ves kromě dvoru císařského a hamfeštního z pěti zámožných sedláků a čtyř chalupníků, leč po válce, r. 1654, bydleli zde pouze dva sedláci, Jiří Jehně a Jan Sixt, majíce po 120 korcích rolí, a dva chalupníci Šimon Švanc a Šimon Vodička,

majíce 9 a 10 korců rolí. Spálené a pusté statky byly Zavadovský (120 korců), Miškovský (145 k.) a Břikovský (243 k.), chalupa Krčmovská (18 k.) a Šimkovská (6 k.). Pozemky těch statečků byly napořád pusté a chrástím zarostlé. Leč do r. 1684 byly tyto pusté usedlosti zase novým lidem osazeny. (AZ. Kouř.)

R. 1718 jeví se nám stav té vsi takto: Při císařském dvoře poplužním bylo 309 korců rolí (z nichž 9 korců užíval panský ovčák při dvoře), 37 korců pastvišť, 1½ korce zahrady, luk na 25 vozů sena a 6 vozů otavy. Kromě toho se odtud spravovalo 338 korců rolí někdy selských, zvláště od zrušeného dvora hamfeštního. Při kostele sv. Václava bylo v 19 dílcích 100 korců rolí a luk v 4 kusech na 5 vozů sena. Farář Starokolínský tehdejší z toho užíval 45 korců rolí a vůz sena; ostatek zatím nechávan při záduší. Osedlí poddaní se tu jmenují Mikuláš Bedrle (205 korců rolí a vůz sena), Jan Syxta (202 korce a 18 vozů sena), Matěj Turyňský (142 korce rolí, 4 korce pastviště, 2 vozy sena), Matěj Choděra (148 korců rolí, 8 vozů sena), Adam Hurt (241 korec rolí a 3 vozy sena), Karel Syxta (22 korce rolí a 4 vozy sena), Pavel Malý (15 korců rolí), Matěj Bukovský (10 korců), Vít Horák (9 korců), Matěj Dobíáš (vůz sena) (AZ. Kouř.) Zahrad bylo 9 korců, a poddaní lidé chovali 42 koně, vola, 46 krav, 36 jalovat, 146 ovec a 16 sviní.

Roku 1775 začala se na císařském panství Kolínském důležitá proměna hospodářská, jež skončila r. 1785. Tehdejší zrušení hospodářství při císařském dvoře v Křečhoři a pozemky dvora jsou rozděleny na větší počet nových usedlostí na díle v samé Křečhoři, na díle nové vsi Kamhajku, jež zbudována tehdejší na místě dubového lesíka a nazvána po německu Grünberg. Tyto usedlosti dány jsou nemajetným poddaným panství Kolínského, zvláště mladším synům selským neb domkařům. Mnozí z nich však neradi se uvazovali v tyto „familie“, bojíce se placení dědičného nájmu z nich, a mnohý prý dokonce tou měrou se dal nutiti, že ho panští zřizenci v železích vésti musili do nového hospodářství. Z té příčiny zůstalo nemálo pozemků císařských nezadaných, kteréž pak levně pronajímány Křečhořským, až roku 1862—63, a to nikoli bez mrzutostí, k panství byly vráceny. Již r. 1786 bylo v Křečhoři 46 domů, v Kamhajku pak stálo 6 čísel domů. R. 1843 bylo v Křečhoři s Břistvím 51 čísel a 379 duší, v Kamhajku 9 čísel a 49 obyvatelů a r. 1899 napočítáno bylo na Kamhajku 17 čísel a 135 duší.

Dne 18. června 1757 byla Křečhoř, Kutlíř i Břiství svědkem hrozného boje mezi vojskem Marie Terezie a Fridricha II., krále Pruského. Bitvu tuto zvali dříve „u Plaňan“, také „u Chocenice“, nyní obecně se jmenuje bitvou Kolínskou. Nežli krátce vyličíme krvavý zápas tento, dlužno se ohlédnouti po příbězích, které jej předcházely.

Ve dvojí válce jsouc poražena (1740—42 a 1744—45), byla nucena Marie Terezie odstoupiti celé Slezsko od koruny České

Fridrichovi II. Želíc uloupené země, snažila se císařovna novou válkou zpět jí dosíci. Leč Fridrich II. vpadl v srpnu 1756 nena-
dále do Čech, porazil císařské u Lovosic a po roce (6. května)
u Štěrbohol nedaleko Prahy. Po bitvě této zavřel se neprozíravě
princ Karel Lothrinský s početnou armádou v Praze. Fridrich
Prahu sevřel a surově ničil stavby její hrubou střelbou.

Ku Praze táhlo vojsko císařské vedené maršálkem hrabětem
Leopoldem Daunem. Nevěda ničeho o výsledku bitvy před Pra-
hou, dorazil do Čes. Brodu. Nechtěje mít nepřitele v zádech, vy-
slal Fridrich proti Daunovi vévodu Beverna. Daun couvnul před
ním do Kolína (11. května), dále ke St. Kolínu, potom do Čá-
slavě, až stanul v Golč. Jeníkově, kdež počal sbírat posily. V le-
žení u Jeníkova obdržel rozkaz císařovny, aby postoupil proti
nepříteli a Prahu vybavil, byť i výsledek tažení byl jakýkoli.

Daun hnul se tedy zase ku Praze se 60.000 muži a byl
12. června v Červ. Janovicích, 13. června zamířil k Hoře Kutné,
kamž přitáhl vévoda z Bevernů. U Bikáně srazil se prudce s Prusy,
kteří potom spěšně zatahli do Kolína. Následujícího dne byl již
Bevern u Kouřimě a Daun v Jindicích. U Kouřimě spojil se
s Bevernem král Pruský a položil se mezi Kouřimí a Maloticemi.
Odpocívaje den v Jindicích, dověděl se Daun, že má přímou cestu
ku Praze zastoupenou. Král Pruský sesílil pak toho dne vojsko
své na 36.000 mužův.

Dne 16. června vytrhl Daun z Jindic a jsa chráněn před-
vojem u Zámku zaměřil do ležení u Svojsic, kdež ihned vojsko
postavilo se proti nepříteli. Hlavní stan svůj měl Daun v Krych-
nově. Před polednem 17. června stál Daun na návrších od Hra-
denína až k Nové Vsi podle Bečvářky; Fridrich položil se proti
němu na druhém břehu potoka. Odpoledne mezi 3. a 4. hodinou
postoupil Fridrich k Plaňanům, máje potom levé křídlo své na
výšinách u Plaňan a pravé blíže Kouřimě. Toto postavení Prusů
přimělo Dauna, aby v noci změnil svůj šik bitevní. Pošnul tedy
pravé křídlo své na Kamejk (Mukařov) až k cestě vedoucí do
Chocenic, střed položil mezi Přebozy a Chocenice, levé křídlo pak
opíralo se o Vinný vrch u Bošic. Řečené výšiny hojně osazeny
děly, rovněž Poboř a Hradenin zaujaty granátníky a dělostře-
lectvem. Na rovině mezi Poboř a Kamejkem postavila se jízda
pod generálem Stampachem a od Přeboz ke Svojsicům rozesta-
vena divise Wiedova. Předvoj pod Nadasdyem postoupil od Zá-
smuk do dubiny mezi Křečhoří a Radovesnici, Chorvati a husaři
obsadili čelem vojska Blynku, Břežany a Bříství. Velké části
vojska byla krajina známa, poněvadž tu dal r. 1755 Daun pro-
váděti rozsáhlé manévry u přítomnosti Marie Terezie.

Nastalo jitro 18. června 1757. Časně z rána dala se pruská
armáda na pochod skrze Plaňany. Vedli ji generálové Ziethen
a Hülsen. Když předvoj dospěl k hospodě „U slunce“, dal král
zastaviti a přehlížel z hořejší světnice postavení císařských. Po-
něvadž mu bylo ve středu a na levém křídle silně, uzavřel, že

uhodí na pravý jeho bok. Vyjel potom na vrch Novovesský (Bedři-
chov), aby odtud pohyby vojska řídil. Poledne bylo již a rána
ještě nevyšla. Daun domníval se, že k bitvě nedojde, když tu
o půl jedné hnuli se nepřátelé ku Kolínu. Ziethen narazil na
Nadasdyho, který sestoupil až mezi Labe a Křečhoř, a zatlačil
ho za Kutlíře.

Poznav úmysl králův, pospíšil Daun s Kamejku na ohro-
žené místo, dal obsaditi Křečhoř a dubinu Chorvaty a vedle vsi
postavil více děl. Nadasdy zaujal postavení mezi lesíkem a Rado-
vesicí, a za lesíkem tvořila zálohu jízda. Zároveň postoupily obě
hlavní řady vojska k východu, následující pohyby nepřítel. O půl
druhé dospěl generál Wied až ku Křečhoři, proti níž čelem se
postavil. Pruské levé křídlo stálo proti Křečhoři, střed proti
Bříství a levé křídlo její mezi Břežany a silnicí.

V tu dobu udeřil Hülsen na Křečhoř a prudkým útokem
zmocnil se vsi i baterie, kteráž řady jeho rozrážela. Chorvaté
couvli do dubiny a Hülsen chystal se proti nim. Zatím byl pro-
razil Nadasdy ke Kutlířům, ale husaři Ziethenovi zahnali jej opět
k Radovesicům. Trpíce silně od pěchoty i od hrubé střelby
v dubině ukryté vrátili se potom se ztrátou do Kutlíř.

Vedle prvotního plánu králova měly pluky pruské postu-
povati mezi Křečhoří a Kutlířemi a pravé křídlo Daunovo obchá-
zeti. Pokud bojoval Hülsen o Křečhoř, nechal král ostatní voje
stati, vyčkávaje výsledku boje. Vida, že Hülsen Křečhoře se
zmocnil, změnil Fridrich plán bitvy a velel, aby střed vojska
jeho postoupil proti císařským za Břístvím stojícím.

Daun užil nastalé přestávky a sesílil svůj pravý bok, se-
stoupiv spolu s levým křídlem do roviny u Břežan. Císařští stáli
nyní od Hradenína až k Radovesicům.

Byly dvě hodiny s poledne. Prusové postupují proti Bříství
a Chocenícům. Ač hrubá střelba rakouská sráží celé řady pě-
choty, vojsko pruské postupuje zmužile ku předu a vráží na jízdu
hr. Benedikta Dauna. Tato se rozděluje a plukové pěchoty za ní
stojící seženou nepřítel z vrchu dolů. Pluk za plukem přichází
do ohně, šestkrátě ženou Prusové vši silou na císařské, ale bez
výsledku. Již po několik hodin trvá vztek bitvy. Prusové, ač na
čas i Chocenice se zmocnili, sehnání jsou k císařské silnici.

Mezi bojem měla jízda generála Stampacha napadnouti
Prusy v boku. Ale pro nepříznivou polohu mohla jen pomalu
postupovati, až silná střelba pruské pěchoty z Břežan ji zastavila.

U Křečhoře bylo císařským hůře. Ziethen zahnal jízdu Na-
dasdyho až ku Kolínu. Hülsen, posíliv se několika prapory, udeřil
na dubinu a zmocnil se jí. Za krátko byli sice Prusové z lesíka
vypuzeni, ale při tom protrhli oddíl generála Wieda: tři pluky
pěchoty císařské daly se na útek. Uherská pěchota Hallerova
se šavlemi v ruce chce zadržeti nepřítel, ale je posekána. V tísní
poroučí Wied jezdcům svým sekati do prchajících, aby je zasta-
vili — již zmáhá se ve vojště císařském pokřik: „Retiráda na
Suchdol!“

V tom nebezpečném okamžiku povelí Daun jezdecké záloze k výpadu. Dragoni plukův De Ligne Savojského s jízdu Saskou vrazili do levého boku pruské jízdy, rozprášili ji a dali se přechotě do zadu i do bokův. Tato utvořila čtverhran, aby potřena nebyla, ale mnoho jí padlo a ještě více zajato.*)

U Břežan v tu dobu prudce bojováno. Granátníci císařští sice vsi dobyli, avšak Bevern, který velel pruskému pravému křídlu, odrazil útoky císařských a prodloužil boj na této straně až do soumraku.

Král Fridrich, vida nepříznivý obrat boje, hnal své granátníky po sedmé k útoku, volaje prý v rozčilení: „Chcete-li pak věčně žít?“ Leč i to bylo marno: levé křídlo pruské bylo rozraženo a dalo se na útek. Jízda rakouská pustila se do pěších, kde co napadla na bojišti. Za krátko posekala, rozehnala nebo zajala 14 praporův pruských. Jen Bevern udržel se u Břežan do večera, chráně potom se Ziethenem ústup pruské armády.

Vida bitvu ztracenu, poručil Fridrich vévodovi Mořici Desavskému, aby vojsko shromáždil u Nymburka, sám pak prchal tudy ku Praze. Císařští zůstali ve svém postavení a nepronásledovali nepřítele.

Prusové ztratili v bitvě 13.773 muže, císařští 8.114 mužů; tito ukořistili 22 prapory a 45 děl. Sedláci z vukolních vesnic po bitvě do 7.500 mrtvol, kromě 2.800 koní, pohřbívati musili. Ježto se práce na kvap dala, vycházel ze šachet po všem okolí zlý zápach po dlouhý čas; za to role vukolní dávaly po léta přehojné úrody.

Na památku vítězství založila císařovna vojenský řád Marie Terezie, a Daun stal se prvním jeho velkokřížníkem.

Bitvou u Křečhoře nejen poprvé poražen nepřemožitelný dosud Fridrich II. a osvobozena Praha, ale i zachována celistvost království Českého, od něhož byl by král, kdyby vítězem byl zůstal, odtrhl severovýchodní Čechy až po Labe. (PA. I. 298.)

Také lid zachoval její památku v četných písničkách. Známe jest popěvek:

Koline, Koline,
na pěkné rovině;
nejeden synáček
u tebe zahyne.

Koline, Koline!
nejší hoden státi;
nejedna matička
synáčka tam ztratí.

Matička synáčka,
sestřička bratříčka;
nejedna panenka
svého milovníčka.

*) Příznivý obrat bitvy přivodil zvláště dragonský pluk De Ligne. Velitel jeho de Thiennes žádal Dauna, aby mohl pluk hnáti k útoku. Daun, nedůvěruje nováčkům jeho pluku, svolil po některém odporu, při čemž řekl: „Však nesvedete nic zvláštního se svými holobrádky! Uvidíte!“ Plukovník opakoval mužstvu slova maršálůva a dodal: „Holobrádci, ukažte, že dovedete kousati, aniž byste měli vousův! Ukažte, že ku kousání netřeba než zubův a žádných vousův!“ Útok jízdy a francouzsky vednou rozmluvu Dauna s hr. de Thiennes zobrazuje relief na trnoži pomníku u Křečhoře zbudovaném.

Celý průběh bitvy vylučuje živě a věrně „Píseň o porážce Prušanů u Kolína neb u vsi Křečhoře“, kterouž složil František Vavák z Milčic.*)

Na návrší mezi Křečhoří a Břístvím, kde nejuživěji bojováno, zbudován r. 1898 vítězný pomník, téměř 15 metrů vysoký. Pískovecový pylon korunován jest urnou s přehozenou draperií, nad níž se vznáší kovový dvojhlavý orel rakouský, v drápech palmu držící. Na přední straně zavěšen bronzový kříž řádu Marie Terezie, pod nímž jest nápis: KOLÍN 18. VII. 1757 a níže médaillon s obrazem císařovny Marie Terezie. Na trnoži zobrazen výpad dragonův de Ligne. Ostatní strany pomníku ozdobeny jsou jmény hrdinů, kteří se v bitvě vyznamenali, vojenskými odznaky, vítěznými znameními a věnovacím nápisem jubilejním. Po bocích pylonu spočívají na trnoži vavřínem obtočené sloupky plameny nesoucí. Poblíž památníku zbudován strážný domek pro vysloužilce, kterýž také poskytuje četným návštěvníkům hostinského občerstvení.

Kostel Božího Těla.

V Křečhoři stával původně kostel založení sv. Václava, kterýž r. 1350 uvádí se jako farní. Koncem 18. století bylo to malé, neúhledné stavení gotické výstavnosti, mající uvnitř po zdech starobylé nápisy biblické. Podle chrámu stávala dřevěná zvonice se zvony.

V l. 1846—48 přičiněním patrona p. Václava Veitha a za spolupůsobení osadních zbudován kostel nynější, kterýž potom zasvěcen ku cti „Božího Těla“. Vnitřek jest celý sklenut a tvoří jasnou prostor. Na hlavním oltáři, r. 1892 dle nákresu J. F. Kaurava zbudovaném, spatřuje se obraz Spasitelův od Karla Javůrka. Při straně epištolní zachována jsou ze dřevní stavby tři kamenná sedadla kněžská a výklenek, jenž byl určen za sanktuarium, oboje půvabného gotického díla z poč. 14. století. V lodi nalézají se boční oltáře slohu renaissančního s obrazy Fr. Sequense (z roku 1881) a křížová cesta od Jos. Heřmana.

V průčelí nad portálem tyčí se věž se sedlovitou střechou zvláštního způsobu, kteráž panuje nad celou krajinou mezi Pláněmi a Kolínem. Uvnitř visí dva neveliké sice ale souzvučné zvony.

Větší (prům. 0.93 m, výš. 0.80 m) má kolem koruny nápis:

Anno domini M^oCCCC^o LXXXI° hec campana est fusa adlavdem Ecce

Trinitatis per mrgv andream dictu ptacze.

(T. j. L. P. 1481 slit jest tento zvon ku cti sv. Trojice skrze mistra Ondřeje řeč. Ptáčka.)

*) Otištěna v „Polabských listech“ 1895 č. 2.

Menší (prům. 0.84 m, výška 0.56 m) praskl r. 1898 a téhož roku přelit byl. Nese nápis:

ULIL MNE ONDŘEJ PTÁČEK V KUTNÉ HOŘE 1489.

PŘELIL ARNOŠT DIEPOLD V PRAZE 1898.

Do hřbitovní zdi na západní straně zazděny jsou dvě náhrobní desky pískovcové s erbem panů Hornáteckých z Dobročovic, kteří druhdy drželi ves Chocenice. Nápisy na nich znějí takto:

I. I. panie m. d. I. VII. w pateř posledni małopustni umrzel urozeny a Stateczny rytirz pan G(an) Syn (Bohu)slawa a tuto pochovan pan buoh racz dusi gebo milostiw b: (1.89 × 0.89 m).

II. leta panie m. d. XXX. VII. w pondieli po Swatoři umrzel urozeny a Stateczny rytirz pan bohuslaw hornatiedzky z Dobročowicz a na Sateřanech a tuto pochowan. pan buoh racz dusi ge milostiw b: (2.13 × 0.97 m).

Třetí náhrobek, zcela poškozený, má ve znaku zubří hlavu; písmo jest nečitelné. (PA. I. 305, MS. 73.)

Farář v Křečhoři r. 1352 platil 15 grošů pololetního desátku papežského. (RDP.) Z farářů na onen čas se jmenují kněz Heřman († 1362), po němž 2. ledna 1363 přišel Petr z Poháně († 1380). Dne 6. září 1380 dosazen na jeho místo Martin z Pomuka a později kněz Beneš († 1390). V l. 1390–93 držel obročí zdejší Jan, spolu kanovník Vyšehradský, kterýž 14. února 1393 směnili se s Hrochem Bohunkovým z Kamenice, prve farářem u sv. Vojtěcha v Praze. Po smrti tohoto dosazen 17. června 1405 kněz Hrdoň z Pošně, kterýž tu nejspíše setrval do bouří husitských. (LC.)

Z těch časů zaznamenána jsou dvě nadání kostelu učiněná, obě před r. 1405. Paní Dorota, vdova po Michalu z Bříství, darovala na spásu duše své, svého zesnulého muže a otce Oldřicha z Bříství 10 kop gr., osadníci Choceničtí pak různými odkazy úhrnem 25 kop gr. Za ty peníze koupil farář Hroch půllán dědiny od souseda Františka v Křečhoři ku kostelu svému. Jeho nástupce Hrdoň r. 1048 zavázal se, že vždy o suchých dnech před sv. Václavem konati bude zádušní mši za duše odkazovatelů Chocenických, opatří katafalk, světlo, zvonění, v předvečer bude zpívati vigilie o 9 lekcích, a po zádušní mši že dá oběma konšelům Chocenickým na faře snídání. R. 1410 vešel v závazek zádušní slavnosti za Dorotu z Bříství. (LÉ. VIII. 11, 95.)

Od času války husitské vyznávali osadníci v Křečhoři víru podoboují a mívali při svém kostele duchovního této strany. R. 1499 však rozhněvali faráře svého, kněze Daniele, ježto neopravovali ani kostela ani fary a v placení desátku byli nepo-

řádni; proto kněz Daniel odtud chtěl se hnouti jinam. Tu se vložili do toho konšelé kolínští jakožto patronové kostela, a k jejich žádosti slíbil farář, že tu zůstane aspoň rok; osadníci pak slíbili, že opraví kněžský dům a opatří jej novými vraty; roli farní o 3 kopách záhonů že osijí ovsem a toho aby kněz Daniel užil. Ostatní úroda z rolí farních, kdyby kněz Daniel po roce chtěl odejiti, měla zůstati jeho nástupci; rovněž slíbili pořádek v placení desátku. (Man. Kol. 1494–1502.) R. 1513 byl tu farářem kněz Jiřík, jemuž pan Bohuslav Hornátecký z Dobročovic, pán na Chocenících, zdráhal se platiti desátek, a před r. 1536 Jan, potom kněz v Kouřimi. (Kol. Kniha smluv III., ŽC. 602.)

R. 1562 po žádosti osadníků dán byl k tomu kostelu za faráře Jiří Mladečka, prve farář na Náměti v Hoře, kněz víry podoboují, však nepřítel novot luteránských. (AK. I. 345.) R. 1595 dán sem na faru kněz Martin Filadelfus Chlumecký, 1613 kněz Jan Žatecký, jenž měl manželku Dorotu a syna Jiříka, oba prve byvše kaplany v Kolíně. (Kopíř Kol. č. 3.)

Po bitvě Bělohorské r. 1620 vrácen jest kostel v Křečhoři obřadu katolickému, ale pro nedostatek duchovních jest přidělen jako filiálka děkanu Kolínskému (r. 1626–82), později k faře ve St. Kolíně (1682–1786). Když r. 1786 zřízena jest lokalie v Nové Vsi, dána jest fara Křečhořská lokalistovi Novovesskému, ale užívání farních pozemků zůstaveno faráři v Starém Kolíně. Leč r. 1877 obnovena jest i fara Křečhořská, a po přání osadníků stal se r. 1877 kněz Jan E. Eybl, katecheta gymnasia Kolínského, prvofarářem v Křečhoři, jemuž r. 1880 odevzdány též farní pozemky k užívání. Týž stal se r. 1894 k. a. vikářem okresu Kolínského. (Kron. farní.)

Farnost v Křečhoři obsahuje Křečhoř, Kutlíř, Bříství, Kamhájek a Chocenice. Roku 1899 čítali se v ní 932 katolíci, 260 evangelikův helv., 4 israelité. Podací kostelní náleží J. J. knížeti Filipovi z Hohenlohe-Schillingsfürstů.

Škola.

Škola v Křečhoři založena byla po r. 1774. Již r. 1788 čítalo se v Křečhoři, Kamhájku a Kutlířích 50 dítek školou povinných, z nichž však jen 6 do školy docházelo; leč již po roce chodilo 30 dítek do školy. (RM. X.)

Dle starých pamětí bylo původní stavení školní dřevěné, stávající na východ od školy dnešní mezi ní a silnicí asi tam, kde nalézá se zeď farní zahrady. Později postavena na místě nynější školy nová přízemní budova zděná, 21.4 m dlouhá, 8.6 m široká, zabírající se dvorečkem plochu 306 m². K východní straně nalézala se třída, ve druhé polovici 2 pokojíky a kuchyň pro učitele. Stavení toto zbořeno r. 1880 a na jeho místě zbudována

prostorná školní budova o jednom poschodí. Až do r. 1880 byla škola jednotřídní, odtud jest o dvou třídách.

Nejstarším učitelem v Křečhoři jmenují Pacáka, který ještě na cimbál hrával. Dceru jeho vzal si Novák, jenž po tchánovi školu zdědil. Vdovu jeho pojal za manželku František Vávra, vyučený krejčí, jemuž r. 1801 fassa potvrzena. Týž žádal 29. dubna 1813, aby směl službu učitelskou postoupiti synu svému Františkovi, ale bezvýsledně. R. 1817, 29. května prosil, aby pomocník jeho Jan Plaček za správce školy křečhořské byl ustanoven. Zemřel potom kolem r. 1820 a po něm nastoupil Václav Beneš, kterýž setrval tu do r. 1870, načež odešel na zasloužený odpočinek do Prahy, kdež sešilev zemřel. Při něm krátce působili za pomocníky Frant. Stuchlík a J. Hykš. Po V. Benešovi dosazení: Václav Severa (1870—71), Jan Šenohrábek (1871—83) a Methoděj Stuchlík.

Od r. 1881 působili tu podučitelé: Otakar Kremla, Josef Vraný (1881—82), Václav Říha (1882—83), Václav Hubička (1883 až 1886), Alois Brtek (1886—92) a Josef Nedoma, kterýž od r. 1895 jmenován učitelem.

Školní obec tvoří Křečhoř, Kutlíře, Kamhajak a Bříství. Rozpočet školní ukazuje se 4% školní přírůžkou; školné se neplatí. R. 1899 jsou tu 2 třídy se 2 učiteli a 132 žáky, z nichž 68 chlapců, 64 dívky. (Kron. školní.)

Kutlíře.

Viska Kutlíře položena jest na severovýchod od Křečhoře, s níž tvoří politickou obec (265 m).

V Kutlířích čítá se (r. 1890) 10 domů se 102 obyvateli Čechy (48 na 1 km²). Podle zaměstnání jsou: 1 hostinský, 1 kovář, 6 rolníků a ostatní lid zemědělský.

Kat. rozloha jest 2.14 km². Z toho čítá se roli 199 ha 39 a a 51 m², luk 17 a 66 m², zahrad 4 ha 43 a a 76 m², pastvin 4 ha 27 a 91 m², zastav 1 ha 84 a 87 m², neplod. 1 a 16 m², cest, skalín atd. 4 ha 30 a 95 m².

Půda pozemků jest hluboká diluviální hlína, chovající v sobě něco jílů, písků a vápence.

Poštovní, telegrafní a železniční stanice nalézá se v Kolíně.

Kutlíře jsou katastrální obcí, přifařeny a přiškoleny jsou do Křečhoře.

Názvy tratí:

Role: Na Kolínku, Nad zahradami, Pod Kamhajem, U lípek, U N. Vsi, Paterák, V paloukách, Ve žmole, Na křidle, V šutru, Na chmelnici, Na Klavaru, Štrampouch.

Luka a lesy: V Kutlířích.

Paměti.

Kutlíře zvaly se původně Újezdec, což znamenalo pozemky, které byly knížetem někomu darovány a jejichž hranice úředníci jezdicé vůkol ustanovili. Ještě r. 1620 žalovali Kolínští Horníci, že poddaní jejich z Újezdce a Zibohlav pasením dobytka škodí na gruntech kolínských. Od konce 16. století vešlo v obyčej jméno Dvory Kutlířovy, později Kutlíře.

Nejstarší zpráva o té vsi sahá do konce 13. století. Dne 29. listopadu 1295 dosáhl toho opat Jindřich Sedlecký na králi Václavovi II., že klášteru jeho, jenž ke svému dvoru v Újezdci od starodávna držel půldruhého lánů rolí od královského dvora v Křečhoři pod úrok, tento úrok navždy odpustil a tak onen pozemek na vždy klášteru daroval k svobodnému držení. (RD. II. 729.) Klášter pak držel ten svůj dvůr Újezdec do své zkázy od Husitů r. 1421, kdež statky jeho rozptýleny.

Jiná část vsi patřila klášteru Zbraslavskému, od něhož l. 1420 zastavena Albíkovi, proboštu Vyšehradskému. Část tato patřila potom ke hradu Kolínskému.

R. 1454 postoupil Bedřich ze Strážnice komoře královské dvůr Ujezdec, na němž seděl tehdy Vydělek a platil za 5 lánův 10 kop ročně. (AC. XIV.) Král Jiří zapsal potom ten dvůr Horníkům; odtud roku 1485 vyzýval je kníže Hynek Minsterberský, pán na Kolíně, aby mu poslali opis královského majestátu, vedle kteréhož drží Ujezdec, jenž přísluší k zámku Kolínskému. (A. Č. VI. 204.) Leč vychází na jevo, že Horníci sami toho dvora nedrželi, ale v cizí ruce ho pustili. V r. 1490 byl ten dvůr v společné držbě Vaňka ze Lžovic, rychtáře Křečhořského, a jeho švekrůše Svaty, která za druhého muže měla Matěje Vaydělka z Kutné Hory. Když r. 1511 umřela ona Svata Vaydellová, prohlásil král statek Ujezdec za odumrtý a daroval ho vladkám Oldřichu Cholupickému z Cholupic, Jakubu Šotnhofskému ze Závotic a Vaňku Konářovskému z Libanic.

Marně tomuto zadání odporovali starý Matěj Vaydělek, Ješek Zásvětlý z Vínové, strýc jeho, a Václav rychtář z Křečhoře. (DD. 17. f. 454, 27. f. 71.) Roku 1528 koupili Horníci ten dvůr Ujezdec za 350 kop od Jana Žateckého z Weigerstorfu a Jaroslava Konářovského z Libanic a potom stále ho drželi ke statkům svým. (PK. 6.)

Obec Kutnohorská záhy zrušila ten dvůr, rozdělivši pozemky jeho ve 3 statky selské a 7 chalup, z nichž vycházelo úroků dílem k obci, dílem do špitálu jednou v rok při sv. Jiří 19 kop 20 gr. č. (z 50 kop záhonů a 25 záhonů po 20 gr. z kopy záhonů = 16 kop 48 gr., ze chmelnice a z luk 2 kopy 32 gr.) Slepice a kapouny odváděli poddaní do rychty Lošanské.

Robotníci kutlířští vozili zprvu dříví a kyzy do hutí v Hoře Kutné. R. 1693 byli již povinni, aby 3 dni s potahem robotovali a čtvrtý den s jedním toliko vláceli, pokud setí trvá. Poněvadž oni a Žibohlavští mnoho cizího piva vypili, kteréž špatnější bylo nežli jejich dědičné vrchnosti, měli napotom každé svátky a posvícení jeden po druhém nejméně po půl sudu piva bráti, a když vypijí, do Lorce za ně peníze nebo obilí odváděti. Od r. 1747 zhoršily se poddanské poměry tou měrou, že 3 sedláci zdejší od sv. Jana do sv. Havla robotovali párem potahu celý týden, z čehož se jim na neděle a svátky srazilo 48 dní, a od sv. Havla do sv. Jana po 3 dnech 3 koňmi. Na pěší robotu jednu osobu posílali.

Když r. 1666 přikoupila Kutná Hora ke statkům svým Lošanky a učinila je středem panství svého, připojila k němu i Kutlíře. V l. 1775—86 upraveny robotní poměry dle nových patentův, načež roku 1850 tato břemena výkupem od Kutlířských svedena. (PK.)

R. 1843 čítalo se v Kutlířích 10 domů se 70 obyvateli.

Bříství.

Západně od Křečhoře jest osada Bříství, skládající se ze 2 statků a 2 familií (303 m). Jméno své má od břestů, stromů jilmovitých. Před časy bývala tu tvrz.

Okolo r. 1340 byli tu tři vladčí statky Vilémův, Jaroslavův a paní Bohudař. Oldřich z Břístve byl roku 1364 svědkem směny farních rolí ve Kbelé. (LE. I. 45.) Poměn odtudž připomíná se r. 1375. Při právě kolínském svědčil r. 1396 Petr z Bříství (Dsky práva Kol. II.) Michal z Břístve, Oldřichův syn, držel r. 1388 statek Kly (nyní Vítězov) a zapsal r. 1404 tvrz, dvůr a ves Břístev materi Perchtě a příbuzným svým. Když tedy okolo r. 1409 zemřel, uvázali se tito v Břístev, nejspíše jako poručníci. Dorota, vdova po Michalovi, darovala roku 1410 plat 10 kop ke kostelu v Křečhoři. Roku 1415 byl Jan z Bříství poručníkem Prokopu z Dobřene a spravoval statek jeho v Pňově (LC. VII.)

V 15. století připomíná se rodina Břístských z Břístve. Jindřich odtudž měl r. 1461 nějaký statek u Veltrub. (AMs.) Jan odtudž byl r. 1466 hejtmanem vojska královského a žil ještě r. 1472. (AC. IV. 126.) Ti bezpochyby drželi jeden statek v Bříství a druhý měl r. 1464 Zikmund z Hoštice. Rozeznával se tehdy dvůr veliký a malý; možná, že při každém tvrzu byla. Na větším dvoře jmenuje se později Aleš z Bříství, jehož dcera a dědička Machna r. 1500 zadala statek Alši Visutkovi ze Studeňan. (AKI. IV. 20, Man. Kol. 1499—1502.) R. 1505 náležel ten statek rytíři Mikuláši Trčkovu z Lípy, zápisnému držiteli panství Kolínského. Protože od něho a od tvrže dědiny lidem křečhořským pod plat rozprodával, přibýlo tu malých statků, ale dvůr úplně spustnul. (Pam. Kn. Kol. f. 12.) Jeden ze statků, řečený Jilem, zůstal v držení Břístských. Obec Kolínská tu koupila před r. 1540 dvůr osazený člověkem a dvořiště od

Mikuláše Štítného a jiné dvoriště r. 1543 od Mikuláše Dohalského; ze všeho měla jeden dvůr kmetci, který do r. 1547 udržela. (DZ. 4. J. 26, 7. D. 26, H. XII. 247.) R. 1547 potrestal král Ferdinand město Kolín za to, že se dalo na stranu neposlušných stavů zemských, ztrátou všech statků, a tak připojeny jsou grunty dvoru Břístevského k panství Kolínskému. Správa zámecká však dávala ty pozemky sousedním vesničanům pod úrok v užívání. Něco z toho drželi Křečhořští, něco lidé v Chocenících, platíce z lánu 6 kop gr. č. úroku; Libodržičtí r. 1554 platili z Břístevských rolí 3 kopy 45 prošů. Za války třicetileté, když dělných rukou valně ubývalo, s oněch nájmu sešlo, a mezi léty 1654—1713 utvořeny jsou z gruntů na Bříství dva statky a osazeny hospodáři odjinud vzatými. (AKI.)

40. Kolín,

panství. Majitel: Wáclaw Veith.

	něm.	dom. obyw.
1. Císařewes	Kaiserdorf	22 : 215
2. Kolín. starý †	Alt-Kolín	101 : 734
3. Nowáwes †	Neudorf	67 : 545
4. Ohrada	Schönweid	33 : 277
5. Křečhoř †	— —	49 : 379
6. Kamňajek	Grünberg	9 : 49
7. Owčáry †	— —	81 : 574
8. Býchory †	— —	54 : 419
9. Sendražice	— —	61 : 470
10. Ohaře	— —	58 : 428
11. Lhota jestřabí	— —	54 : 411
12. Němčice	— —	47 : 357
13. Sáňy †	— —	60 : 442
14. Wolárna	Freudenek	56 : 331
15. Opolany	— —	51 : 361
16. Čertowka (?)	— —	11 : 94
17. Dolany	— —	22 : 136
18. Libeznice, Grunt sw. Marie, Vallis s. Mariae †	Grunta	18 : 156
19. Libenice	— —	67 : 486
20. Wysoká	— —	8 : 58
21. Lžowice	— —	28 : 205
22. Osek	— —	44 : 260
23. Hradištko	— —	21 : 156
24. Kaniň	— —	35 : 251

Blíž Opolan n. wes Podbřeží.

Čáslawsko.

42. Lošany,

statek. Majitel: obec Kutnohorská. Obyw. č.

1. Lošany malé, Lošanky	Klein-L.	52 : 332
2. Lošany †	Gross-L.	29 : 198
3. Zibohlawy †	— —	33 : 196
4. Kutlíře	— —	10 : 70
5. Poboří	— —	26 : 167
6. Hradenín, Radenín	— —	47 : 318
7. Mančice	— —	45 : 265
8. Blyně, Blynka	— —	16 : 114
9. Netušily	— —	26 : 150

It. částka wsi f. Rašowice.

Název (označení) památky: Slovanské hradiště	Obec: Křečhoř Osada:	Okres: Kolín ZSJ: 07551	Rejstř. číslo ÚS: 2 3449
Hradiště je lokalizováno do prostoru SZ od obce, který je vymezen na J a Z silnicí Křečhoř - Bříství (Chocenice), na S polní cestou Bříství - Křečhoř a na V západním okrajem obce Křečhoře. Přesněji jde o část dnešních poloh "Nad hájem" a "Pod kostelem" (dříve "Šance" nebo "V šancích"), t.j. o plochu J od rakouského památníku bitvy u Kolína, ohraničenou na S vysokou mezí, na V obecní zástavbou J od kostela a na Z úvalem, který směřuje od konce sadů za pomníkem k jihu ke zminované silnici. Úval je pravděpodobně pozůstatkem po valu a příkopu. Obecně jde asi o hranu labské terasy s nadm. v. 300 - 305 m, s úbočími klesajícími ostřeji k S ke státní silnici Praha - Kolín (245 m n.mořem) a se zvolna stoupajícím temenem k JJZ. Rozsah hradiště je dnes nejasný. J. L. Pič uvádí plochu 25 jiter (cca 14 ha) a jen pravděpodobný směr valů, jejichž polohu na jižní a východní straně nelze dnes bez archeologického výzkumu dost dobře odhadnout. Rovněž problematická je otázka datování lokality, i když její zařazení do mladší doby hradištní se jeví jako nejpravděpodobnější. Odkaz na literaturu: 1. J. L. Pič: Starožitnosti země České III/1, Praha 1909, str. 376 2. F. Dvořák: Pravěk Kolínska, Kolín 1936, str. 112.			

1. Obec: Křečhoř	2. Okres: Kolín	Hodnota II. II.	Zachování	Využití
----------------------------	---------------------------	---------------------------	-----------	---------

EVIDENČNÍ LIST NEMOVITÉ KULTURNÍ PAMÁTKY

3. Kraj
Středočeský

4. Poř. číslo
816

5. Název (označení) památky:

Památník bitvy v r. 1757

7. Ochranné pásmo:

Návrší, ohraničené živým plotem

6. Blíže označení umístění památky:

osada (čtvrť):
polní cesta z Křečhoře na Slunce čp.
ulice (náměstí), popř. místní trať, č. parcely aj.:

8. Vlastník (správce, trvalý uživatel):

MNV Křečhoř

9. Popis památky (včetně sochařské, malířské, popř. i jiné výzdoby):

Památník z kamenných kvádrů, skládá se z vysokého středního obelisku a dvou postranních, přilehlých, nižších částí s řeckými ohni. Ústřední část vybudována na mohutném dvoudílném soklu. Spodní část (tvaru nízkého kvádru) lemována svazky přepásaných prutů; nad nimi přechází v mohutnou, zužující se nástavbu se stěnami konkávně válcovými. Končí profilovanou, výrazně přečnívající římsou. Ve výplních obou protilehlých dalších stěn dva konkávní výklenky: v průčelním kovový reliéf bitevní scény, pod ním kovová stuha se stočenými okraji, nesoucí nápis; na protilehlé straně reliéf s válečnými trofejemi, zbraněmi, praporem a brněním. Nad římsou vysoký, vzhůru se zužující obelisk (obdélníkového půdorysu), zdobený na průčelní stěně kovovým kruhovým reliéfem Marie Theresie (reliéfy ve vavřínovém věnci, v jeho vrcholu zkřížené meče se symbolem městské brány) a nápisem **KOLÍN 18.VI. 1757**. Nejvýše pod hlavicí válečný kříž zavěšený na ozdobném řetězu. Zadní stěna nese pouze nápis: **ANNO QUINQUAGESIMO IMPERII GLORIOSI (FRANCISCI JOSEPHI I.) DEI GRATIA IMPERATORIS AUSTRIAE (REGIS BOHEMIAE ETC. ETC. ETC.) REGIS HUNGARIAE APOSTOLICI / ERECTUM MDCCXCVIII**. Vlastní hlavice s motivem vejce a níže s pásem dubových listů ukončena mohutnou, vzhůru se rozšiřující krycí deskou, na jejíchž hranách a v ose širších stěn jsou vertikálně umístěny kovové kartuše s nápisem **FORTITUDINI**. Na vrcholu dvouhlavá císařská orlice stojící na váze, částečně kryté bohatou draperií

10. Časové, slohové a autorské určení: *dle nápisu*

Zbudováno r. 1898, arch. V. Weinsettlem *poslední M. Černil*

11. Památkové movité zařízení:

Křečhoř (lid. ta Křečhoř, na Křečhoři, z Křečhoře, Křečhořák), ves 4½ km záp. od Kolína: 1295 villam in Ksechhor (monii Sedlicensis), RB. II, 729; 1315 villam Ksechhor in Curim. provincia, t. III, 110; 1319 villam dictam Khseczhor in prov. Curim., t. 216; 1325 villam Krzieczhor sitam in prov. Curim., t. 451; 1354 ad E. in Ant. Colonia pleb. de Zeczory (= Křečhoř) inductat, LC. I, 53; RDP. 49 dec. Curim.: 1352 Krzieczhora, 1367 Krzeszshora, 1369—ok. 1405 Krzeczhora; 1363 Krzyecz hora — E. in Krzyeczhora, LC. I^b, 2; 1365 ad E. in Lossano, exec. pleb. in Krzeczhora, t. 58; 1380 Krzieczhora, ad E. in Krzieczhora, t. III, 138; 1393 ad E. in Krzieczhora, t. V, 153; 1393 pleb. de Ksechhora (I), AČ. 31/30 č. 85; 1405 ad E. in Krzeczhora, t. 6/150; 1406 in villa Krzyeczhorz S. decessit, proclam. in Gurim, t. 35/397 č. 51; 1410 pleb. in Kreczhora — Frankonem de Krzeczhora, Sedl. z L.Ér. VIII, 95; 1411 na dvoře svém v Křečhoři, AČ. 2/479 z reg. záp. 1454; 1432 ves fečenú Křečhoř,

z reg. záp. 1454; 1432 ves fečenú Křečhoř, t. 6/427 z or. v mus.; 1432 cis. Zikmund zapisuje ves Křečhoře kapituly hradu praž., t. 1/523; 1466 dědiny v Krzieczhorzi, Vávra: Děj. Kolína 71 z A. kolín.; 1494 de Krzeczhorz, Kol. B 2*; 1496 do Krzeczhorze, t. 1^b; 1562 zámek Kolín nad Labem — ves Kržeczhorž, AMV. kop. 70B/21; 1654 Kržeczhorž, BR. 15/90; 1844 Křečhoř, Sommer XII, 231.

Prvotní tvar tohoto MJ. byl asi **Křezhora* = Křekova nebo Křečova hora (os. jm. Křek a Křeč v. u jm. Křeč) — ves K. leží na sv. svahu táhlé hory známé z bitvy r. 1757, v níž byl poražen pruský král Bedřich II. Od Křečhoře 5½ km jiv. leží ves Ratiboř > Ratboř. Podle určení 'v Ratiboři' se i 'v Křečhoři' změnilo v Křečhoři. A pak se obě jména spodobovala dále: samohláska uprostřed zanikla 'v Ratboři — v Křečhoři, do Ratboře — do Křečhoře' a pak i nom. a akk. 'Ratboř — Křečhoř', srov. jméno lesa u Pacova z r. 1379 silva Krzieczkhora, URož. 162.

V koncovce podobnou změnu vidíme u jm. Vyšehora i Vyšehoř, vsi příslušné v 17. st. ke hradu Zvíkovu.

Křečhoř, farní ves u Kolína, v níž byl farní kostel již před r. 1363. Podací jeho náleželo oltářníkům u sv. Šimona a Judy ve velkém kostele Pražském. Sice patřila K. ode dávna králi, dostala se Jindřichovi z Lipé, od něho postoupena kl. Sedleckému a od tohoto ok. r. 1307 kapitole Pražské. Později dostal ji zase Jindřich a prodal Elišce králové, která ji darovala l. 1325 k oltáři sv. Šimona a Judy. Cís. Zikmund zapsal K. (1437) Zikmundovi Horutovi ze Smilovic, avšak později dostala se obci Kolínské. V 16. st. patřila k zámku Kolínu. L. 1623 zanikla fara a kostel byl dlouho sňal. V l. 1846 až 1848 vystavěn nový kostel, při němž l. 1876 fara obnovena. (PA. I. 305.)

Kutlíře, ves u Křečhoře v okolí Kolína, prvotně Újezdec řečená, kdež měl do r. 1383 Ješek Hradec svůj dvorec. Část patřila kl. Zbraslavskému, od něhož l. 1420 zastavena Albíkovi, proboštovi Vyšehradskému. Část tato patřila potom ke hradu Kolínskému a zase od něho zastavena. L. 1528 koupila K. obec Kutnohorská, od níž později přip. k Lošanům. (Slavík, panství Kutnohorské.)

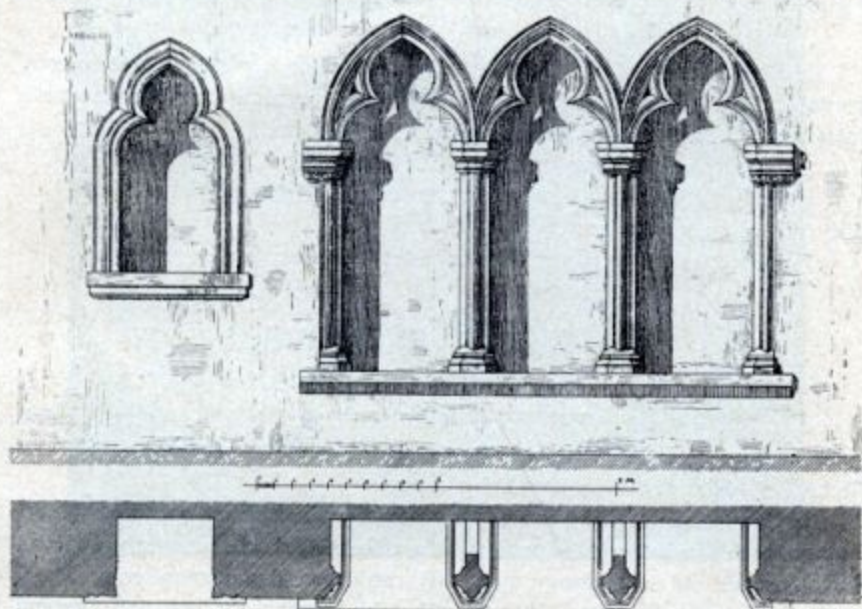
Bříství, Břístí, samota u Křečhoře v okr. Kolínském, n. tvrz a ves, r. 1388 sídlo Michala z B. († 1410), pak Mikuláše z Lysé a jiných vladyk. R. 1461 patřilo ke Kolínskému panství a rozprodáno lidem, však zůstal tu dvůr Břístských z Břístí. V l. 1543—1545 skoupila je obec Kolínská, ale ztratila je zase r. 1547. po čemž připojeno k panství Kolínskému.

Křechoř.

Schaller J., l. c. X, 53 — Sommer G. J., l. c. XII, 231. — Zap K. V., Pam. archeolog. I, 305 sq. — Vávra J., l. c. pass. — Brániš J. Zvon.

Před kostelem hradiště řečené v šancích. (Výzkum 20). Valy jsou rozvezeny.

KOSTEL BOŽÍHO TĚLA (farní). Prvotní svěcení bylo sv. Václavu, 1307 nejstarší zmínka o vsi, majetek kapituly sv. Víta v Praze. Roku 1363 zemřel první známý farář, kostel stal se potom utrkvistický, od r. 1626 do 1682 byl filiálním kostela kolínského. Roku 1818 opravován, 1846

Křechoř: Sedilie.

sbořen a 17. zář 1848 ke cti Božího Těla posvěcen nynější nový kostel zbudovaný nákladem Václava Veitha a osadníků. Farním od r. 1877.

Starý kostel »byl malý, neúhledný ... zvony visely v dřevěné zvonici, věž scházela. Výstavnost byla gotická ... na průčelní zdi presbyteria z kamene vytesaný kříž a na něm stál prý letopočet 1318 gotickými ciframi ... uvnitř po zdech starobylé nápisy a biblické texty.« (Zap l. c. dle st. pamětí.)

V presbyterii nynějšího kostela po straně evangelií zděné sedilie z první polovice 14. věku. Výklenek 0,48 m. nad podlahou, 0,46 m. hluboký a 2,46 m. dlouhý jest dvěma pilířky na tři pole (0,55 m. široké) rozdělený. Nohy a hlavice dvou středních jsou římsované, profil dřívků, v zadu pravoúhlý, napřed končí ostrolukým obloukem. Hlavice obou krajních pilířků

ve spodní polovině obložené listovím. Tři oblouky pilířky spojující mají jemný profil a nosy po stranách,

O něco dále k oltáři výklenek 1,00 m. nad zemí, 0,83 m. široký a 1,26 m. vysoký. Jeho kamené obložení, přecházející v gotický oblouk s nosy, stejného profilu jako při sedilích. Na obou moderní polychromie.

Zvony: 1. Průměr 0,84 m.; výška 0,56 m. Plášť hladký, při koruně kolem:

anno domini mcccc xxxix hec campana fusa est ad honorem dei
omnipotentis per magistrum parh.

2. Průměr 0,93 m.; výška 0,80 m. Plášť hladký, kolem koruny:

Anno domini m^o ccc^o l xxxi^o hec campana est fusa ad laudem Scte
Trinitatis per meum andream dictu pfatze.

Do hřbitovní zdi zazděny náhrobní desky pískovcové s erby Hornáteckých z Dobrošovic (štíť rozčtvrcený, první a čtvrté pole svisle vlněné, ostatní dvě hladká) nápisy, jen z části čitelné:

1. 1557 w patek poslední rnlirz Š (1,86 × 0,79 m.).

2. 1587 w pondielj po swatosfi Bohuslav hornatecky
(2,13 × 0,88 m.).

3. zcela poškozený, v erbu zubří hlava en face, písmo nečitelné.

Kutlíře (lid. v Kutlířích, do Kutlíř), ves (m. o. Křečhoř) 4 km záp. od Kolína. Na místě vsi Kutlíř stával popl. dvůr Újezd(ec) založený od cisterciáků sedleckých snad již ve 12. stol. — Horníci (kutnohorští) vysadili pozemky dvoru Újezdce pod úrok na 3 nové živnosti selské a 7 chalup. Od poč. 17. stol. té nové osadě říkali Dvory Kutlířovy či Kutlíře (Fr. Slavík: Panství kutnohorské 68 a 262).

Doklady: 1295 hereditas in Ksechechor ad curiam abbatis (Sedlic.) in Vgesd pertinens, RB. II, 729; 1383 in Vgezdczi J. decessit, proclam. in Coloniis, AČ. 31/314 č. 35; 1454 kněz Bedřich sstupuje králi dvoru Újezdce v Kouřimském kraji, t. 14/373; 1487 zámek a město Kolín — ve Kbele 3 člov., dvuor Újezdec, v Mančích 1 člov., t. 15/268; 1654 Kutlyrz neb Augezd, Augezd neb Kutlyrz (pan. šepmistrů kutnohor.), RB. 15/610; 1788 Hft Kolín: Kutlíř von 7 N., Schaller X, 54; 1843 Gut Loschan: Kutlíř 1 St. nnö. von Klein-Loschan, Df von 10 H. mit 70 E., Sommer XI, 364.

Přijm. *Kutlíř*, stč. *Kutlér* (1358 Cvnzlinus dictus Kutlerz legat, TomZ. h. 172; 1494 Václav kutlerz, Kol. B. 6^a) vzniklo ze stč. apel. *kutlér*, č. m. 'jitrníčnick, Wurstmacher', ze stfhn. *kuteler* 'fartor' (Geb. Sl. stč. II, 185).

2. Bříství, viska mezi Chocenici a Křečhoři 6 km záp. od Kolína: ok. 1340 sessio Coloniensis, Brziestye, Wilem de villa Brzieszcze, Věst. Č. Ak. VIII č. 3; 1364 Ulricus de Brzyest, LEr. I, 45; 1377 Ulricus de Brzistie, RT. I, 451; 1385 in villa Brziesty Miksso decessit, proclam. in Neumburgam ... P. nomine Sudcze de Chotienicz defendit, AČ. 31/53 č. 55; 1402 in villa Brzyesty Zbynco decessit, proclam. in Nymburgam, AČ. 35/111 č. 52; 1409 Michael de Brziestwie .. in Brziestie, DD. 14/264 (= 1409 in Skwrnow Michael de Brzyestye decessit, proclam. in Gurim .. Michael de Brziestwie ... in Brziestie municio, curia arat., curie rustic., AČ. 35/403 č. 63); 1410 relicta Michaelis de Brziestie, RT. II, 66; 1411 Joh. Brada de Brzyestwie, DD. 15/249; 1419 hered. Wenc. de Brziesstie in Brziessti, RT. II, 149; 1435 Michael de Brzysstie, AČ. 28/252^b; 1461 od tvrže dvoru Brzyestwie, Pam. kn. Kolín. I A 15; 1500 paní Machna Alšova z Brzisti, Manuál kolín. z r. 1494; 1505 od Brzyestie dvoru velického, dědiny od Brzyestij, od tvrže dvoru Brzyestwie, Geb. Sl. stě. 104; 1515, 25. Oct., dědiny pod Brzistim, Sedl. z A. mus.; 1542 w Brzyssstij duvor kmecti, DZ. 250 B 11; 1547 w Brzistwii dvůr.

na kterém sedl Jan Brziskay, DZ. 8 F 4; 1654 Brzistwj, pustá ves, BR. 15/434; 1788 Brzist, Brzistwy, Schaller X, 54; 1844 Einsicht Břistew (Břistwy) 2 N., Sommer XII, 231; úř. 1854 Břiství.

Na obou MJ. vidíme tento vývoj: Břiestie > Břiestvie > Břiství > Břistev. Původní jméno *Břiestie* bylo kolektivum k appell. *břest*, a. u. m. jilm, Ulme, stal. *břest*, ulmus (Geb. Sl. stě. 101). V kolektivu je první slabika prodloužena jako v kolekt. *doubí* od *dub*, *boučí* od *buk* a p.

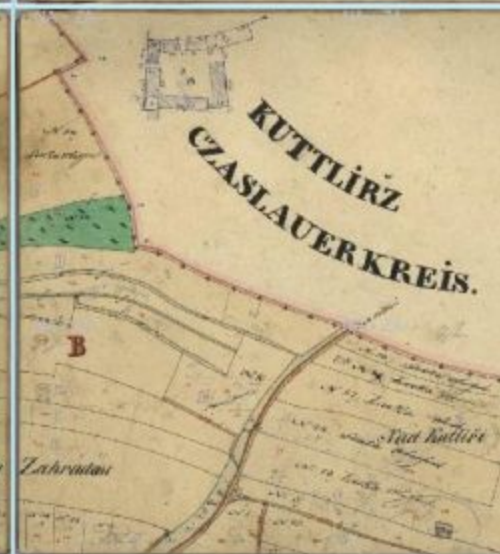
Tak vzniklo i *Břistí*, jméno lesa doložené z r. 1548 u Vřetova, s. o. Dvůr Král. n. L. (v. Sedl. Sn. 208). Jméno *Břiestie* bylo nějak sdruženo se slovy *klášterství*, *množství*, *kněžství* a p. a změnilo se v *Břiestvie*. To se pak pravidelně změnilo v *Břiství*. A jako se jména středního rodu *Mezitiel*, *Záboň*, *Podúhlí* a p. změnila v tvary *Mezitiš*, *Záboř*, *Podúlel* a p. rodu ženského (v. Geb. HM. III 1, 171) a také adjektivum ode jména *Břiství* bylo *břistevský*, tak i tvar *Břiství* změnil se v lidové řeči v *Břistev*.

V některých dokladech vidíme *-it-* m. *-it-*. Tu změnu vidíme také v jiných slovech před měkkými vokály, na př. *itěnice* m. *stě-*, ob. *namělti* m. *naměsti*. Ale v našem jmeně přece *-it-* převládalo, až opalovalo úplně.

Kamhajak (lid. ten Kamhajak, na Kamhajku, do Kamhajku), ves (m. o. Křečhoř) 4½ km záp. od Kolína: 1788 Hft Kolín: Grünberg von 6 N., Schaller X, 55; 1844 Hft Kolín: Grünberg (Kamhagek) – Dom. Dörfchen von 9 H. mit 49 E., Sommer XII, 231; úř. 1854 Kamhajak; familiantská osada Kamhajk (Grünberg) v Děj. m. Kolína II, 234 (seps. v l. 1879–88) od Jos. Vávry.

Tato ves povstala za raabisace na panství kolínském (r. 1785 podle Tůmova Kolína 115) a dostala od německé správy císařského panství německé jm. *Grünberg* (= zelená hora), ač leží v krajině ryze české. To jméno jí bylo dáno podle polohy, neboť leží u vrchu (290 m). Ale umělé německé jméno se tu neudrželo, bylo zatlačeno jménem Kamhajak, Kamhajk (!).

Kopec u Kolína s hájkem na vrchu upomínal snad na některý Kamýk, lid. Kamejk a některý znalec starých spisů, kde četl i Kamajk, byl sveden k tomu, že utvořil umělé jméno Kamhajk, srov. příjm. Kalous i Kalhous a Kalhaus v praž. Adr.!

Kržeczhorz Jan 18ter März 1841.

Donat Mally
Königsgr.

